

Nordsamisk Hjelpemark – Nivå I, II og III

Grammatikk, ordforråd og eksamentips — Davvisámegiella — LK20

Det nordsamiske alfabetet

Alfabetet (29 bokstaver)

A Á B C Č D Đ E F G H I J K L M N Ń
O P R S Š T Ŧ U V Z Ž

Særsamiske bokstaver

- **Á á** – lang a-lyd
- **Č č** – tsj-lyd (som i “church”)
- **Đ đ** – myk d (som eng. “the”)
- **Ń ŋ** – nj-lyd (som i “canyon”)
- **Š š** – sj-lyd
- **Ŧ ŧ** – tj-lyd
- **Ž ž** – stemt s (som eng. “z”)

Merk: C, Q, W, X, Y brukes ikke i samiske ord.

Uttale

- **ie, uo, ea** – diftonger
- **á** – lang, åpen a
- **o** – uttales som norsk “å”
- **u** – uttales som norsk “o”
- Dobbelkonsonanter uttales tydelig

Stadieveksling

Konsonantene i ordstammen veksler mellom **sterkt** og **svakt** stadium.

Hovedregler

Sterk	Svak	Eks.
pp	p	gáhppa/gáhpa
tt	t	gitta/gita
kk	k	sákka/sáka
čč	č	bočča/boča
ff	f	káffar/káfar
ss	s	ássa/ása
mm	m	sámma/sáma
nn	n	dánna/dána
ll	l	gálla/gála
rr	r	bárra/bára

Når brukes svakt stadium?

- Nominativ entall (de fleste ord)
- Genitiv/akkusativ flertall
- Visse verbformer

Substantiv og kasus

Nordsamisk har **7 kasus** og **2 tall** (entall og flertall).

De 7 kasusene

- **Nominativ** – subjekt
- **Akkusativ** – direkte objekt
- **Genitiv** – eie, bestemmelse
- **Illativ** – inn i, til
- **Lokativ** – i, på, ved
- **Komitativ** – med, sammen med
- **Essiv** – som, i egenskap av

Bøyning: guolli (fisk)

Kasus	Ent.	Flt.
Nom.	guolli	guolit
Akk.	guoli	guliid
Gen.	guoli	guliid
Ill.	gullii	guliide
Lok.	guolis	guliin
Kom.	guliin	guliiguin
Ess.	guollin	–

Bøyning: nieda (jente)

Kasus	Ent.	Flt.
Nom.	nieda	nieiddat
Akk.	nieidda	niiddiid
Gen.	nieidda	niiddiid
Ill.	niiddii	niiddiide
Lok.	nieiddas	niiddiin
Kom.	niiddiin	niiddiiguin
Ess.	nieddan	–

Kasusbruk

- **Illativ:** Mán skoálaí. (Jeg går til skolen.)
- **Lokativ:** Lean skoálas. (Jeg er på skolen.)
- **Komitativ:** Boádan éadniin. (Jeg kommer med mor.)

Verbkonjugasjon

Samiske verb bøyes i **person**, **tall** og **tempus**.

Tall: Entall, totall, flertall

- **Entall:** 1 person
- **Totall:** 2 personer
- **Flertall:** 3+ personer

Presens: leat (være)

	Ent.	Tot.	Flt.
1.	lean	letne	leat
2.	leat	leahppi	lehpét
3.	lea	leaba	leat

Presens: boáttit (komme)

	Ent.	Tot.	Flt.
1.	boádán	boáttivetne	boáttit
2.	boáttát	boáttibeahhti	boáttibehtet
3.	boáhtta	boáttiba	boáttet

Preteritum: leat (være)

	Ent.	Tot.	Flt.
1.	ledjen	leimme	leimmet
2.	ledjet	leidde	leiddet
3.	lei	leigga	ledje

Negasjonsverb

Negasjon uttrykkes med eget verb som bøyes:

	Ent.	Tot.	Flt.
1.	in	ean	eat
2.	it	eahppi	ehpet
3.	ii	eaba	eai

Eksempel:

In boáde. (Jeg kommer ikke.)

Ii leat. (Han/hun er ikke.)

Pronomen

Personlige pronomen

	Ent.	Tot.	Flt.
1.	mán	moai	mii
2.	dán	doai	dii
3.	sán	soái	sii

Pronomen i kasus (mán)

Kasus	Form
Nom.	mán
Akk.	mu
Gen.	mu
Ill.	munnje
Lok.	mus
Kom.	muinna

Spørrepronomen

- **gii** – hvem
- **máid** – hva (akk.)
- **mii** – hva (nom.)
- **gos** – hvor
- **goas** – når
- **manne** – hvorfor
- **mo** – hvordan
- **man ollu** – hvor mye

Demonstrativer

- **dát** – denne/dette (nær)
- **diet** – den/det (litt lenger)
- **duot** – den/det (langt)

Tallord

Grunntall 1-20

1	okta	11	oktanuppeloahkái
2	guokte	12	guoktenuppeloahkái
3	golbma	13	golbmanuppeloahkái
4	njeallje	14	njealljenuppeloahkái
5	vihtta	15	vihttanuppeloahkái
6	guhtta	16	guhttanuppeloahkái
7	čieža	17	čiežanuppeloahkái
8	gávčči	18	gávččinuppeloahkái
9	ovcci	19	ovccinuppeloahkái
10	logi	20	guoktelogi

Titall og hundre

- 30 – golbmalogi
- 40 – njealljelogi
- 50 – vihttalogi
- 100 – čuohti
- 1000 – dúhát

Rekkefallord

- vuostáš – første
- nubbi – andre
- goalmát – tredje
- njeallját – fjerde
- vihtát – femte

Nyttige fraser

Hilsener

- Bures! – Hei!
- Bures boáhtin! – Velkommen!
- Bures idet! – God morgen!
- Bures beáivi! – God dag!
- Bures eáhket! – God kveld!
- Mana dearvan! – Ha det bra! (til en)
- Manni dearvan! – Ha det bra! (til flere)
- Oáidnaleapmai! – På gjensyn!

Grunnleggende uttrykk

- Giitu! – Takk!
- Ollu giitu! – Tusen takk!
- Leáge buorre! – Vær så god!
- Ádagassii. – Unnskyld.
- Juo. – Ja.
- Ii. – Nei.
- In dieđe. – Jeg vet ikke.
- In áddján. – Jeg forstår ikke.

Spørsmål

- Mo dán námma? – Hva heter du?
- Gos dán orút? – Hvor bor du?
- Mo dát mannát? – Hvordan går det?
- Mii áiggut dahkat? – Hva skal vi gjøre?
- Goas dát álga? – Når begynner det?
- Man boarís dán leat? – Hvor gammel er du?

Svar og setninger

- Mu námma lea... – Mitt navn er...
- Mán orún... – Jeg bor i...
- Mán lean čuohte... – Jeg er fra...
- Bure mannát. – Det går bra.
- Mán hálidan... – Jeg vil gjerne...
- Mán sávan... – Jeg ønsker...

Samisk kultur

Sápmi – Sameland

Sápmi strekker seg over fire land:

- Norga (Norge)
- Ruotta (Sverige)
- Suopma (Finland)
- Ruoošša (Russland)

Tradisjonelle næringer

- **Boazodoallu** – Reindrift
- **Guollebiebman** – Fiske
- **Duodji** – Tradisjonelt håndverk
- **Eanandoallu** – Jordbruk

Viktige begrep

- **Sámediggi** – Sametinget
- **Gákhti** – Samisk folkedrakt/kofte
- **Lávvu** – Tradisjonelt telt
- **Goahti** – Tradisjonell bolig/gamme
- **Joik/Luohti** – Tradisjonell sang
- **Siedda** – Siida (samisk fellesskap)

Sámi álbmot beáivi

Samenes nasjonaldag: **6. februar**
Feires med flaggheising og kulturarrangementer.

Det samiske flagget

Flagget ble godkjent i 1986 og har sirkel som symboliserer sola og månen, med fargene rødt, blått, grønt og gult.

Muntlig eksamen

Nyttige setninger

- Sáhtáto go geardúhit? – Kan du gjenta?
- Máid dat mearkkaša? – Hva betyr det?
- Mo dát čálát? – Hvordan skrives det?
- Hálidan muitalit... – Jeg vil fortelle...
- Mu mielas... – Etter min mening...

Tips til eksamen

- Øv uttale på vanskelige lyder
- Bruk variert ordforråd
- Vis kunnskap om kultur
- Veksl mellom ulike kasus
- Bruk både entall og flertall